17/04/2020

Από τα νησιώτικα έθιμα- Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη

/ Ιστορία - Εθνικά Θέματα

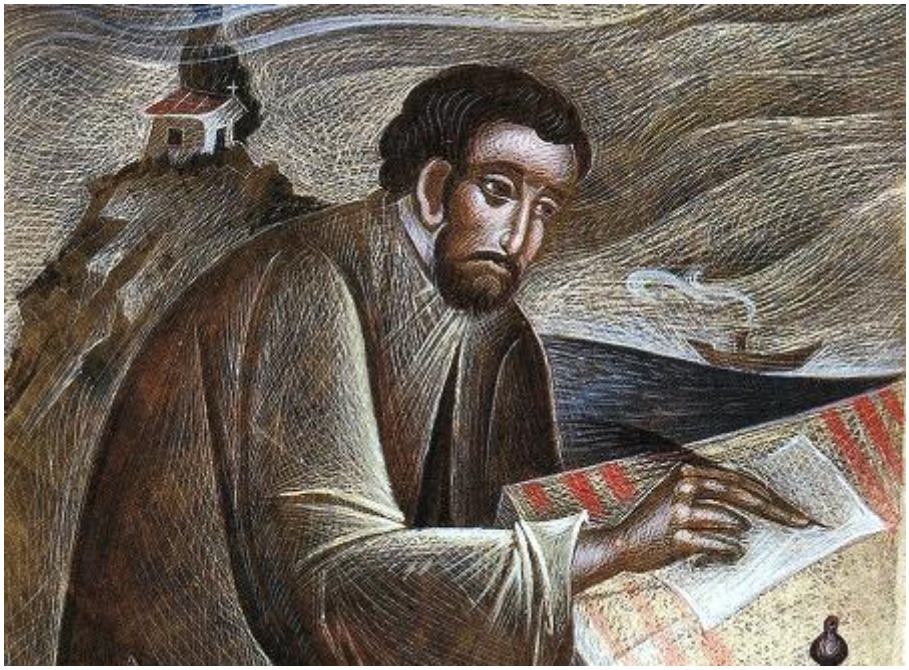

Το άρθρο του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη «Από τα νησιώτικα έθιμα», δημοσιεύτηκε στις 17 Απριλίου του 1905 στην εφημερίδα «Σκριπ».

Σύρε, Μητέρα μ’, στο καλό και στην καλή την ώρα
και μένα να με καρτερής το Σάββατο το βράδυ,
όταν σημαίνουν οι εκκλησιές και ψάλνουν οι παπάδες
τότες και συ, Μαννούλα μου, νάχης χαρές μεγάλες.

Ούτω πως προανήγγειλε, κατά την λαϊκήν Μούσαν, την ιδίαν Ανάστασίν του ο Χριστός, ομιλών από του Σταυρού προς την Παναγίνα μητέρα του. Εις αυτήν οι Απόστολοι είχον δείξει προ ολίγου μακρόθεν τον Γολγοθάν, όπου ετελείτο το φρικτόν μυστήριον.

Βλέπεις εκείνο το βουνό με κόκκινη παντιέρα,
εκεί σταυρώσαν το Χριστό, των πάντων Βασιλέα.

Τι αλησμόνητοι εκείνοι οι χρόνοι! Όταν είμεθα παιδία του Δημοτικού Σχολείου, ετρέχαμεν όλοι εις τους αγρούς, από την εσπέραν της Μεγάλης Τετάρτης, δια να δρέψωμεν άνθη, κατακόκκινες παπαρούνες, ολίγα ία και κρίνους, κι εκλέπταμεν από τους ακανθωτούς φράκτας των κήπων τα πρώτα μπομπούκια των ρόδων του

Απριλίου. Κατασκευάζομεν καλάμινο Σταυρόν, τον αρματώναμεν, εξεκολλούσαμεν από το Χτωήχι την Σταύρωσιν, και λίαν πρωί της Πέμπτης εγυρίζαμεν εις τα σπίτια κι ετραγωδούσαμεν το ανωτέρω άσμα. Αι ευσεβείς οικοκυράδες μας εφόρτωναν “καλές χρονιές” και μας εφίλευαν, ζεστά ακόμη τα μόλις βαφέντα κόκκινα αυγά. Με τις ολίγες πεντάρες που μας εδιδαν πότε-πότε, αγοράζαμεν σπίρτα, καψύλια και πυροκρόταλα, δια να εορτάσωμεν εν κρότω την Ανάστασιν.
Τι χαρές, τι συγκινήσεις ήσαν εκείναι! Όταν ανέτελλεν η Μεγάλη Παρασκευή, κορίτσια, γυναίκες, παιδιά, με κοφίνας και φορτώματα ανθέων έτρεχαν εις τον ναόν, δια να στολίσουν τον Επιτάφιον. “Ανεδήσω γαρ στέφανον ύβρεως, ο την γην ζωγραφήσας τοις άνθεσιν”. Ο στέφανος , με τον οποίον, εστεφάνωσεν τον Χριστόν η ακανθοφόρος Συναγωγή, έπρεπε να εξαλειφθή, να ταφή υπό βουνά ανθέων, τα οποία προσέφερε χαίρουσα και φρίσσουσα η γη, εις εκείνον όστις δι αυτών την εζωγράφησε. Και τι θαύμα χάριτος, κομψότητος, καλλονής ήτον ο στολισμός εκείνος του ιερού Κουβουκλίου! Αυτοφυές, όπως τα άνθη του αγρού, και το καλλιτεχνικόν αίσθημα των γυναικών και κορασίδων, αμιλλωμένων ποία να υπερβή εις την φιλοκαλίαν την άλλην.

Το απομεσήμερον, αφού εψάλλησαν οι Ώραι και ο Εσπερινός, και αφού ησπάσθησαν τον Επιτάφιον, έπρεπεν όλα τα παιδία,μεγάλα και μικρά,να περάσουν τρεις φορές αποκάτω από το ιερόν Κουβούκλιον. Και όταν είχε νυκτώσει, αν και η ακολουθία του Επιταφίου ώφειλε να ψαλή, κατά το τοπικόν έθιμον, προς το πρωί, μετά τα μεσάνυκτα, ο ναός έμενεν άνοικτός, και κορίτσια ανέβγαλτα, κοπάδια-κοπάδια, ήρχοντο, μετά την αμφιλύκην, να προσκυνήσουν τον Επιτάφιον. Και ολίγαι γυναίκες, προνομιούχοι χήραι και γραίαι έμενον την νύκτα εις την Εκκλησίαν, δια να “ξενυχτίσουν τον Χριστόν!”. Ήσαν αύται αι νεώτεραι Μυροφόροι.

Τέλος μεγάλη κλαγγή κωδώνων μας εξύπνα την μίαν μετά τα μεσάντυκτα. Όλοι εις την εκκλησίαν. Εψάλλετο η Ακολουθία. Περί ώραν τετάρτην εγίνετο η έξοδος της ιεράς Λιτανείας. Οι κρότοι των κωδώνων μας προέπεμπον, η σελήνη φθίνουσα μας προϋπήντα εξ ανατολών, ο φλοίσβος των κυμάτων εχαιρέτιζε την ιεράν πομπήν από τους αιγιαλούς μας. Το λαμπρόν ορθογώνιον Κουβούκλιον, σελαγίζον από σειράν λαμπάδων πάμφωτον, εκρτείτο από εξ ρωμαλέους ναυτικούς, ο λαός ηκολούθει λαμπαδηφορών, οι άνδρες, είτα αι γυναίκες. Το ιερόν Επιτάφιον υφίστατο ενίοτε κυματοειδείς λικνισμούς, ως μυστηριώδες πλοίον, το οποίον “σκαμπανεβάζει”, εις τας ανωφερείας και κατωφερείας του δρόμου, και ήτο μακρόθεν έκλαμπρον θέαμα. Εις όλα τα παράθυρα και τας πεζούλας των οικιών, πήλινα θυμιατήρια και τινες μεγάλαι κεραμίδες εκάπνιζον, διαχέοντα ευωδίαν. Από ημίκλειστα παράθυρα, και τινας εξώστας, γυναίκες μαυροφορούσαι, λυσίκομοι – ω, δεν έλειπον κι αυτά – προέκυπτον μεγαλοφώνως θρηνωδούσαι. Είχον θάψει προσφάτως γονείς, συζύγους ή τέκνα κι ελάμμβανον το θάρρος να εκφράσωσι

προς τον Χριστόν και προς τον κόσμον δημοσία τον πόνον των.

Τέλος επιστρέφομεν εις τον ναόν. Τώρα κατά τα νησιωτικά μας έθιμα έμελλε να διαδραματισθή μεγάλη επική σκηνή – η διαρπαγή των λαμπάδων.Αι λαμπάδες, αι ανημμέναι επί του Επιταφίου, είναι εξόχως θαυματουργοί και μάλιστα εν ώρα τρικυμίας εις την θάλασσαν. Όθεν οι ναυτικοί, όσοι τυχόν επεδήμουν εις το χωρίον, εφιλοτιμούντο να τας αρπάσωσιν όλας, ζηλοτύπως δε απηγόρευον εις γεωργούς ή χειρώνακτας να τολμήσουν να βάλωσι χείρα. Πριν το κουβούκλιον φθάση εις την θύραν του ναού και πριν εκφωνηθή το “Άρατε πύλας” εκ τρίτου, οι βαστάζοντες ύψωνον το ιερόν κενοτάφιον υψηλά υπεράνω της κεφαλής έως όπου έφθανον οι βραχίονές των, ετεντώνοντο πατώντες επ’ άκρων ονύχων· διότι μερικοί τολμητίαι εκ δεξιών και αριτερών, επεχείρουν ν’ αρπάσωσι τας λαμπάδας προ της ώρας. Τέλος υψιτενές το Επιτάφιον εισήρχετο εις τον ναόν, ενώ τα τυφέκια των πολιτοφυλάκων υψωμένα επροσπάθουν να εμποδίσωσι τας ανατεινομένας χείρας. Εκεί άλλοι επάτουν επάνω εις το παγκάρι, άλλοι εκαβαλίκευαν υχηλά εις τας κορυφάς των στασιδίων και εν ριπή οφθαλμού εγίνετο η διαρπαγή των λαμπάδων. Και όπως ειε όλα τα πράγματα, η ανισότης επικρατει κι εδώ. Άλλος έπαιρνε δύο ή τρεις, άλλος μίαν και άλλος καμμίαν.

Είτα, αφού ανέτελλε το Μέγα Σάββατον, εψάλλετο το “Ανάστα ο Θεός” κι εγέμιζεν ο ναός από πέταλα ανθέων, όλη η ημέρα, όπου πρέπει να “σιγά πάσα σαρξ”, αφιερώνετο εις τας ετοιμασίας του Πάσχα. Βελάσματα αρνίων, κοπαδίων, κωδωνισμοί, σούβλες, σφάγια. Ανάστασις…